

A. P.:

LASTOVKA.

1.

Trudno pokašljevaje stopica hlastno v strmi breg siva starka zima; pohabljena in nebogljena, vsa mršava in oguljena. Moči ji pešajo, telo ji gineva, se topi. Premagana in oropana, osramočena, zaničevana od vseh, ki so ji pred davnim še dvorili, beži, spotika se, vzpenja in pada že dolgih sedem dni po blatu in kamenju, da reši življenje tam v mračnih gorah.

Kdaj in odkod je prišlo vse to tako naglo?

Vsled izmučenosti nezmožna sovraštva, se s kalnim očesom ozre nazaj po preganjavih. Mlačno vlažen pihljaj ji udari v obraz. Hu! Da ni v tem hipu naglo pokrila obraza, bi se bila še zadušila. Hudo zakašlja v strgani plašč, ki ga tišči na usta. Kako ogabna je mehkotnost in toplota južnega vetra! Kakor da jo je obliznil ostudni zmaj s svojim žarečim jezikom. Kako to peče na hrbtu, kako mlahavo je njeno telo, podobno umazanemu ledu, ki se globoko v jarku zaman skriva pred žarki pomladnega solnca! V tem trenutku se je zdela sama sebi podobna božanstveni Veneri, od zavistnikov pomočeni v gnojnico. O, tam doli pa bi se bila zdaj že davno stajala, da ni pravočasno pobegnila! Debel znoj ji pokrije zgubančeno čelo ob tej misli.

Naprej, naprej, na sinje vrhove, kjer se lesketa sren in led, njena rešitev!

In zopet koraca prihuljeno navzgor, sopiha mukoma, tresoč se od vroče žeje. Še kosti si polomi na kopnini, tej vražji zemlji, prepojeni z vodo, ki curlja hinavsko navzdol!

Uh! Kaj je tako zašumelo za njo? Počasi okrene glavo, ko da pričakuje udarca.

Ah, kamenje le se je bilo sprožilo in, in — o sramota! Z vrha hojke se je osul težek sneženi plašč in se razpršil v srebrn prah. Šumljaje kot pritajen posmeh pada na zemljo ta biserni dež, ki je potegnil s seboj še druge, pod njim ležeče. Osvobojene veje pa se zibljejo veselo in iztegavajo svoje otrple ude. S plahim strme-

njem opazuje starka vse to. Baš sedaj, ko gre ona mimo! Dvakrat hudo je, ako beži vladarica, ki mora gledati, kako se ruši njeno kraljestvo.

Kaj je spet to? Pohuli se za trenotek in poslušaj. Doli v malem mestecu je zazvonilo poldan in brezvestni puh z juga prinaša te glasove še tople sem gori. O naprej, naprej! Saj je rešitev blizu. Tam, tam bo stopila na osvežujoči led, da si odpočije.

In bolna kraljica smrti pospeši svoj pojemajoči korak. Kolena se ji šibe in grozno drgeče po vsem telesu. Izdana v groznem boju, zapuščena na ponižujočem begu, mora hoditi blatnih nog po ostrem grušču. Ona, ki je navajena finih pernic, hermelina in mehkih preprog, se mora spotikati ranjenih nog ob trdo kamenje!

Ali bliža se konec teh strašnih muk. Tamle je snežena jasa, oaza v puščavi. Vendar enkrat, no zdajle, tako, ah —! Vrže se udobno na sneg. O, kako dobro dene ta sveži hlad razbolelemu telesu, kako sladko krepki izbičane ude!

Nedaleč od nje gleda plaho izpod snega proti nebu zeleno bitje, ki je jedva pognalo. Iz strahu pred to sovražnico življenja si ne upa dihati in vztrepeta. Toda že je ujelo oko te poživljene babe ta trepet. Predrznost! Iz oči ji švigne plamen strupenega srda, prste sklene v jeklene klešče, zaklepeče s svojimi zobmi in revica cvetka umre že pod pogledom samim.

«Tudi ta je prilezla iz blata solnce gledat. Prezgodaj, dušica!» sika zima v nizkotni maščevalnosti, ki se porodi iz nezmožnosti. «O, kaj sem morala že vse gledati! Kuščarje, metulje, pajke med plevelom, fej!»

Odpočila si je, nič več ji niso udje tako mehki. Zdaj je treba le še malega napora in konec bo trpljenju! Vzravna se pokoncu. Njeno oko, dozda polno gostih, blatnih solz, se posrepi, zalesketa. Tja proti severu se razteza silno snežno morje, ki ga ogleduje z božajočim pogledom, v trepetajoči sreči, kakor ogleduje okraden skopuh kup zlata, ki ga tatovi niso mogli izslediti.

Z lahkim korakom poskoči na prvi višji vrh, odkoder lahko še vse lepše pregleda svoje kraljestvo, ki se širi v neizmernost in izgublja v nedoglednosti. Nikjer kopnine, zemlja je pokopana pod trdim skorjastim snegom. Rešena je! Obraz se ji hipoma pomladi, oko se ji zasveti ko demant, telo ji raste, se polni, postaja čudovito lepo. Podobna je jedva razcveteli roži. Iz srca ji pobegne zadnji strah, na njegovo mesto pa stopi ponos in maščevalnost.

«Kdo me preganja?» Strašen blisk sovraštva ji zasine v očeh, ko se ozre v dolino.

«Ta? Kdo pa si, ki se drzneš?»

* * *

Spodaj v dolini, kjer ni bilo nikjer več snega, se je čul v prirodi lahen dih svobode. Zemljo je bila narahlo prepregla zelena tančica. Prve cvetke so začele trudno, še v polsnu, odpirati svoja mrzla očesca. Drevesa so začutila, da se jim pretaka po udih nekaj toplega. Iz gozda so prihajali glasovi tičic, ki so kakor v molitvi proslavljale odrešenje.

Po polju pa je stopala počasi in previdno, da ne bi ranila žlahtne kožice svojih finih nožic, prelestna spomlad. Zavita v bajen pajčolan rosnih meglic se je s sladkim usmevom klanjala srečnim pozdravljajočim. Solnce je pogrinjalo pot pred njo z zelenimi in pisanimi preprogami, božalo njeno rožno telesce, poljubljalo ji usteca, vrat in nožice ter v silni ljubezni do nje tako podrhtevalo, da so njegovi žarki nalahko vztrepetavali.

Ona pa je stopala ljubko naprej, budila cvetke iz spanja, odpirala zaspančkom trudna očesca in ogrevala njih premrle ude s svojim toplim pogledom. Žarko zlato njenih las je tem novorojenčkom kar vid jemalo. Njena bližina je bila omamljiva; kamorkoli se je ozrla, povsod je vstalo veselje. Vse je šuštelo za njo, smejalo se, šepetalo in vriskalo od velikega veselja. Visoke smreke in možati hrasti, malo grmičevje in plahe bilke, vse se je klanjalo rešiteljici in ji mahalo v pozdrav z grčavimi in tankimi ročicami. Njeno obličje, posuto z milijoni svetlih praškov zlatega solnca, je bilo kakor čarobno zrcalo: vzradoščeno je bilo vse, kar se je vanj zagledalo. Radostna pa je bila tudi ona sama, nevestica solnca.

* * *

Sredi lepe doline je mirno in brezskrbno ležalo prijazno mestec. Hiša ob hiši, vitke, široke, nizke in visoke so v tihi složnosti dremale v ličnih ulicah. Na strehah je tuintam kazal zaspan maček solncu svoj hrbet. Pes pred hišo se je zvil v kolobar in miže pogledaval mimoidoče. Okna so se svetila kakor velike oči, hišna vrata so kakor usteca požirala vstopajoče, jih zopet izbruhovala in polnila ulice z življenjem. Vitke mladenke in okrogle ženice,

mladeniči in sivi starci, vse vprek je vrvelo v tem nežnem mravljišču, ki ga je bila ogrela pomlad. Jate razposajenih vrabcev so se kosale v kričanju. Mladenka je odprla okno, sedla h klavirju in iz njenih prsi se je ulila srebrna pesem večnega mojstra, jok in vrisk burno utripajočega srca obenem. Otroci na cestah, revnejši že bosonogi, so gnali vrišč. Ženske so se zbirale s škafi pri vodnjaku sredi trga, prihajale so in odhajale glasno govoreč, podobne debelim bučelam. Malo obzorje, kakor tudi rahel stik z velikim svetom, jih je silil v še podrobnejše raziskovanje domačih skrivnosti. Okrog njih so se podili paglavci z razgretimi obrazi, vpili so in švrkali po vodi, ki je liki izpreminčasti kristalni palici tekla iz kovinske cevi v levjem gobcu. Motena v važnem razgovoru, je kakšna ozlovoljena ženica večkrat zamahnila za njimi, kot bi odganjala nadležne muhe. Na cerkvenih vratih sloneči berač z bergljami jo je že parkrat jadrno mahnil z mrzlega stopnjišča za ogel, kjer je stala velika stojnica, nagromadena z jerbasi, polnimi lepodišečih jabolk, finega sočivja in pestrobarvnih slaščic. Nad tem razkošjem je kraljevala na nizkem stolcu sedeča Meta, zornolična branjevka, ki je zrla izpod debele volnene rute navidezno mirno predse, v resnici pa pozorno motrila s srepim očesom poželjive poglede paglavcev, ki jim je na potu mimo tega bogastva hudo poželjenje vselej tako obtežilo noge, da so postali. Oči so jim s širokim pogledom obležale na občudovanih predmetih. Zadirčljiva baba se jim je zdela podobna pravljичnemu zmaju, ki čuva nedostopne zaklade.

Stari stražar, ki se je bil na potu od občine do sodnije večkrat oziral v gostilne, je naenkrat sredi trga obstal. Nato je dolgo gledal proti vrhovom gora in zmajeval z glavo. Tam gori se je bil namreč pojavil gost pajčolan črnih megla, ki so ga nevidni vetrovi venomer trgali in mečkali.

* * *

Za temi mračnimi meglami se je pomikala zima više in više. Njeno spremstvo je prihajalo vedno večje in sijajnejše. Od vseh strani so ji prihitevali nasproti snežni duhovi, priklanjali se ji udanostno in ji prinašali dragocena oblačila. Ponosno je stopala mladostna boginja; njena postava je bila vitka, njen obraz nebeško lep. Postala je in odslovila spremstvo, ki se je umaknilo brez besed. Pred njo so pogrnilo zemljo z bajnimi preprogami, ki jih

je bil ustvaril mojster mraz v svojem tajinstvenem ateljeju. Na znamenje so urno priskočile služabnice, slekle jo v hipu in nebroj izvežbanih ročic je pričelo z umivanjem in lišpanjem njenega telesa. Ona pa se je ogledavala v zrcalih, ki so jih držale mladenke okrog nje. Zdaj se je udobno pretegnila, kakor se pretegne zaspano dekle, ki je moralo prezgodaj vstati. Samozavest ji je prožila kipeče ude, brezskrbnost ji krasila obraz.

Prostolasa mladenka, prekrasna čarobnica! Tvoja očarljivost bi zamogla v tem trenutku ubogega zemljana tako omamiti, da bi kakor brezumen planil k tvojim ustnam, hiteč naužiti se vseh naslad tvoje nadzemske lepote, pa bi našel pri tebi smrt. Tvoj vroč pogled bi mu vžgal v srce ozeblina.

Strežnice so hitele na vse strani in ji med delom poljubljale kristalne ročice. Prinašale so venomer bele tančice, smaragdno zeleno obrobljene, hermelina in čarobnega cvetja. Njeno perilo je bilo posuto z najfinejšimi rožicami, kar jih je kdaj ustvarila čudovita domišljija nature iz čistih, nežnih hlapov, morda vzdihov nedolžnih prsi. Vse pa je bilo čudovito prosojno, da so se videle tople mehke oblike njenega neskončno lepega telesa.

Zdaj so ji prinesli razkošen naslanjač. Ona je sedla nanj, in brž so se spustile gibčne devojke na kolena, da ji obujejo nožice s čeveljčki, ki so čakali pripravljeni na blazinici v belih rokah duha. Iskrili so se draguljev in svetlikali grehotnega razkošja.

Zašumelo je. Položili so ji preko belih ramen odelo, obrobljeno z modrikastimi safirji.

Zimska kraljičina pa se je zamislila in zrla preko zrcal tja doli v solnčno dolino, kjer je stopala pomlad, še vsa gola in drgetajoča. V njenem srcu se je gromadil strašen srd.

«Vlačuga!» je siknila pritajeno, oko ji je zažarelo ko demant in nežna mraznica se ji je vila krog ustec. Dvignila se je naglo ter pogledala ostro krog sebe.

«Stopite bliže!» je zaukazala strogo. In že so priskočili: suha burja na silno dolgih nogah, razni vetrovi orjaških mišic, trdi mraz, blede snežni duhovi z dolgimi srebrnimi bradami in vse polno drugih. Zadaž so se prerivali mladi nemirneži vetriči.

Njih zapovedovavka je iztegnila svojo prekrasno roko proti dolini in vprašala:

«Ali ste videli ono tam doli?»

Spogledali so se duhovi v silni zadregi in molčali. «Nismo, prevzvišena gospodarica,» so črez dolgo odgovorili polglasno. Ogledovala jih je z zlobnim usmevom.

«Niste, hinavci? Zakaj niste tedaj ostali na svojih mestih, zakaj ste pribežali semkaj?»

Molčali so povešenih oči. In revni so se ji zdeli v tem trenutku, silno revni v svoji bojazljivosti.

«Poslušajte me torej!» je dejala črez nekaj časa. Naglo so dvignili glave, kakor jo dvigne okaran paglavec, ki mu je bilo ravnokar vse odpuščeno. Vse v naravi je ta trenotek obmolknilo. Strahotno tišino pa je prerezal njen oster glas:

«Stopila je na mojo zemljo borna tujka, bosa in naga. Ta smešna norica hoče v svoji blaznosti kaliti mir zemlje, katero izpreminja s svojo ostudno toploto v blato in kliče iz nje v življenje pust plevel in cvilečo črvad, ki je že ob rojstvu obsojena, misliti na pogin. «Življenje!» vpije golazen in že se zvija v bolesi in bridkosti. Obsena in sleparstvo! Grdo krivico dela tem jadtim stvarjem vsakdo, ki jih vstvarja; kajti nalaga jim na neznano pot strašna bremena, pod katerimi se njih telesa smešno šibe; pot, ki gazi po njej rod za rodom samo zato, da sme gaziti. Kako borno in brezplodno je to prerivanje in pehanje skoz silne zapreke, to čivkanje in črvičenje v plahi bolesi, ki ni nič drugega, nego dolga skrb pred poginom! Večna pa je smrt, ki se ji konca bati ni treba.

Sklenila sem, da oslobodim trudno zemljo tega izmozgavanja, da napravim konec tej zmoti in strašnemu trpljenju, ki ga rodi početje te predrzne pritepenke. Da pa izvedem ta sklep naglo in temeljito, vas pozivljam, da zastavite vse svoje sile v izvrševanje nalog, ki jih dobi zdaj vsak posamezen izmed vas.»

Medtem je bilo začelo tako na gosto mesti, da se ni videlo koraka pred sabo.

Dvignila je zima svojo belo roko in pokazala s prstom na hlapca vetra. Stopil je bliže in se priklonil do tal.

«Ti mi še danes pripelješ najsilnejše oblake, in napraviš težko črno steno med zemljo in norcem solncem, ki ljubi ono blodnico tam doli, vabečo v greh! Nato pridi k meni, da ti zaukažem v pravem trenutku zabučati z najmogočnejšim glasom!»

«Kakor velelaš, kraljica.»

Poklonil se je udanostno in stopil korak nazaj.

«Ti burja!»

Stopila je naprej, silna in visoka, ter prisluhnila pozorno.

«Ti mi napraviš debelo skorjo črez reke in blebetave potoke ter strdiš na sveže natrošeni sneg! Vršiš svoje delo vestno in pogumno, saj itak že mesec dni samo spiš!»

Povesila je oči in se ponižno odmaknila.

«Vi snežni duhovi, sipajte oster sneg kar najbolj nagosto! Nagromadite ga tako visoko, da se ne bo čul stok izpod njega! Zmanjkalo ga vam ne bo; za to bodo skrbeli vetrovi, ki bodo neprestano vozili polne oblake.»

«In ti, mraz!»

Zašklepetalo je, ko se je priklonil.

Ona pa mu je dajala nauke, strašne, neizrekljive.

Zahreščalo je v bližini. Vrh mlade hoje se je prelomil pod težo svežega snega. Prestrašena vrana je vzletela glasno krakajoč.

Zima pa je delila ukaze in končala:

«Gorje vam, če odnehate! Največje ponižanje bi doživeli, sramotno propast, če ne preženemo one razuzdanke. Kdor išče rešitve v begu, skruni čast moje vojske in se naj več ne vrne!»

Oglušil je glas in odmev teh besed v mehkem snegu, iz megla je stopil mrak in razgrnil vojsko komaj pregnane, zdaj zopet tako mogočne morivke zime. Razkropili so se njeni služabniki, vsak na svoje delo.

* * *

Nagnilo je solnce trudno svojo glavo, povečalo se mu je lice in ohladilo. Še parkrat je z enim očesom pomežiknilo črez goro in ugasnilo. Od vzhoda sem se je valila črna noč in pokrila mestece s tihim mrakom. Nebo se je obleklo v temnosinji plašč, potrošen z zlatimi zvezdicami. Zamišljeni mesec je zažarel izza oblaka, njegova hladna svetloba se je razlila po ulicah in predla za ogli in drevesi komaj vidne sence. Njeni trakovi so nemo otipavali pobledle zidove, časih pogledali skozi zaveso v sobo, kjer so naslikali na stene in tla vijugaste sence. Iz temnih daljav so stopale svetlo rumene luči, prej neznatne in komaj vidne.

Velik oblak je priplaval od nekje in zagrnil mladi mesec, kot da se je svetla ladjica pogreznila v temno valovje. Noč je počrnela, sence so zbežale in tanek vetrič je nežno zapiskal čez polje. Zgubil se je bil, strah ga je bilo samega in begal je jokaje, iskajoč družbe.

Nastala je sanjava pomladna noč. Povsod so se videli sledovi naglih odločb bežeče zime. Po toplem dnevu, polnem dremotne

bleščobe, so hišice naglo zapirale svoje trudne oči. Okno za oknom je zatemnelo, zdrknila je zadnja zavesa, zadnje zaklepanje vrat je odmevalo po vežah. Daleč nekje se je pesem pijančka porazgubljala v nejasnih, pretrganih glasovih.

Na ulici se je pojavila senca, nekdo je prihajal. Sledil je udar z vratmi in korak je obmolnil. Poslednji šum je utonil v tišini.

Bila je že globoka noč, ko sta priskakljala potihoma na trg dva nevidna pomladna duhova in se ustavila pred veliko hišo. Ozirala sta se dolgo na vse strani in poslušala.

«Vse počiva» je zašepetal večji.

«Oh, mene pa tako zebe», je zastokal naenkrat manjši in se stisnil k vežnim vratom.

Bil je še čisto mlad in nežen in je prišel letos prvokrat s pomladnimi četami tako visoko. Stal je bil dozdej v službi pri predstražah v sami pomladanski srajčki, tam pa so ostro pihali sovražni vetrovi.

Naenkrat pa se je tako prestrašil, da je v hipu pozabil na mraz. Kajti začul je bil v bližini korake.

«Človek je le», ga je pomiril starejši.

Za oglom je izginil stražar.

«Kako čudni so ljudje!» je dahnil mladi, strmeč za njim v prazno ulico.

(Dalje prihodnjič.)

MIRKO PRETNAR:

VRNITEV.

S plašno roko sem ob oknu razganil zaveso:
solnce naravnost se posmejalo mi je v obraz;
listje na drevju v pomladnem se vetriču trese.
Zdrknila žalost iz srca kot snežni je plaz.

Ti vitka in lepa in dobra si stala za mano,
srebrni tvoj smeh je udaril ob tisoče strun:
«Kako si zamišljen! Mar gledaš v deželo neznano?»

Spomni, oj jagnjeta tiha belih kodrastih run!

A. P.:

LASTOVKA. (Dalje.)

Nato je jel ogledovati hišo, ki ga je čuvala pred vetrom. Bila je najlepša na vsem trgu. Vhodišče so krasili lepi oboki, skozi špranjo vrat je lezel dolg svetlobni žarek velike luči, ki je gorela v veži. Pogledal je parkrat tudi skozi ključavnico in si mel nato od prepaha premražene oči.

«Kdo stanuje tu?»

«Sodnik s hčerko.» Zamislil se je mlajši ter premleval ta odgovor v svoji zaspani glavici.

«Ali je ta hiša njegova?» «Zdaj je pač njegova» je odgovoril starejši raztreseno.

Mali je nalahko odprl velike oči in mala usteca ter še enkrat s pogledom oplazil pročelje. Pozabil je bil medtem, kako so mu sovražni vetrovi oščipali nožice, ki so ga tako skelele, da je nehote segal z roko pod koleno.

«Vse drugačna je, kakor so druge.»

«Seveda, ko pa so jo zidali tujci.»

Ta odgovor je zopet močno zaposlil misli malega radovedneža, kajti pomudil se je mnogo trenutkov pri njem, predno je vnovič izpregovoril.

«Znano mi je to lice. Z juga, kaj ne?»

«Da.»

To mu je bilo prekratko.

«O, povej mi, povej njeno zgodovino, ki si tod že tolikrat hodil!»

«Sitnež, vse bi rad naenkrat izvedel!»

«Prosim, prosim!»

«Naj bo, se je odločil večji in tiho dostavil:

«Ker si se tako junaško boril —.»

Pomislil je za trenotek in pričel:

«Pred davnimi leti je zahajala semkaj lepa tujka z globokega juga in ostajala čez poletje tu. Hodila je po gozdu sama, zamišljena in otožna. Stika ni iskala s prebivavci, ti pa se niso upali vprašati jo, ker je bila tiste dostojanstvene vljudnosti, ki ne dopu-

šča poizvedovanja in radovednosti. Tiho, skoro neopaženo je odhajala vsake jeseni odtod proti jugu, neznano kam. Zato so jo nazvali lastavico.

Kako pa so se čudili meščani, ko so neke pomladi naenkrat počeli zidati zanjo to hišo. Tako nepričakovano, brez pravega vzroka! Morda je v trenutni trmi izpustila svojemu srcu vajeti, morda je tod iskala tihega zavetja pred silami viharja, bogve? Starega Gašperja je pridobila zase, ki pa tudi ni nič govoril o njej. Njemu je izročala ključe, kadar je odhajala.

Kot čmerna starka že, pa je nekoč pripeljala s seboj dva vnučka, lepega dečka in prekrasno deklico. Od tedaj sta jo ta dva, kakor se spominjam, spremljala vsako leto in da ne bi deček v tem času pozabil na učenje, je zahajal kot učitelj v hišo mlad dijak z visokih šol, sedanji sodnik. Ta se je seveda kmalu smrtno zaljubil v deklico, ki se mu je smehljala kot pomladno solnce. Zblaznel bi bil, da ga ni marala. Ona pa se ni veliko zmenila za njegove bolečine, vzela ga je z nepremišljeno hladnokrvnostjo, rekel bi, iz lahkomišelnega sočutja. Bil je presrečen, ona pa je ostala neizpremenjena, nežna in živahna, z vedno istim prisrčnim usmevom, ki ga tod ljudje ne poznajo, ki se ga naučiš le doli, na toplem jugu.

Prišla je jesen, starka se je odpravljala nazaj in — ona ž njo. Tedaj je on prebledel nad njenim početjem.

Ali mu ni mogla žrtvovati svojih starih navad, svoje domovine? Vse to! Toda solnca južne lepote mu žrtvovati ni mogla. Zima bi jo bila žalila, ubijala.

Čeprav težko, je vendar vsak nekaj popustil in hodila je odslej na zimo vsaj za nekaj mesecev doli. Kakor stara lastavica, ki je kmalu na to umrla in zapustila tudi to hišo svoji vnukinji.»

«Ah, zdaj se ne čudim!» je vzkliknil iznenaden.

«Da ravno ta hiša danes ni tako veselo proslavljala prihoda naše kraljice, kakor druge. Zato pač ne, ker ti ljudje poznajo večno pomlad.»

«Saj tu ni nikogar več, ki bi jo poznal.»

Užaljen, da ta logični sklep ni vodil k resnici, je povesel mlajši glavico. Nato je vprašal z napetostjo.

«Sodnikova gospa —?»

«O, lepa žena je umrla zelo mlada.»

«Pa vsaj njena hčerka?»

Starejši je pogledal po trgu in rekel počasi:

«O, te ne bi pustil sodnik za nič.»

Pomolčal je in prisluškoval.

«Zakaj, zakaj?» je silil mlajši.»

«Iz jeze, iz ljubosumja, kaj vem!»

Tega mlajši očitvidno ni razumel, kajti gledal je nekaj časa tovarišu začudeno v obraz, nato pa vprašal naivno: «O! — Kaj pa poslušáš?»

Veter je gnal kos papirja črez trg, premetaval ga in drsal pošastno.

Mali se je zdrznil, potem pa, kakor da ga je bilo sram, stekel po trgu pogledat, dali morda ni kake druge nevarnosti v bližini. Pobožal je curek vodnjaka, da je začopotalo ter oškropil stopnice.

«Uh, kako je mrzlo!»

Gledal je nekaj časa v okna prvega nadstropja in se začudil.

«Glej, luč imajo še, luč!» je zaklical tovarišu. Ker ni bilo odgovora, je stekel nazaj v varno zatišje. «Zakaj neki imajo še luč, ko je vendar povsod drugod že tema?»

«Ne vem,» je odgovoril bratec, «morda čita kdo tako dolgo. Ali pa imajo bolnika», je dostavil tišje.

Pogledal bi, splezal do okna, pa imam tako mrzle prste. — Huk!»

Puhn timer gorko sapo v drobne dlani.

Zdaj je iz ulic nekaj prišumelo, prah se je dvignil v vrtincu, ki je urno zaplesal po trgu.

«Uboga lastavica mala! Torej tudi hčerka ne sme več tja doli?»

«Ne sme, ker sodnik sovraži vse, kar prihaja od tam.»

«Sovraži —», je ponovil mali tiho, zatopljen v pomen te besede.

Zahreščalo je v tem trenutku visoko v zvoniku in zvon je udarjal pozno, pozno uro. Njegov zvok je drhtel pri prvem udarcu, zabučal pri drugem čisto blizu in zaječal pri tretjem, izgublajoč se v daljavi; kajti tam gori je bil zaplesal tuj veter.

«Mmm! Ko bi me le v noge toli ne zeblo!» je tožil mali.

«Stisni se k meni!»

«In truden sem tako.»

«Zdaj je treba bdeti, dete!» ga je posvaril starejši, «bogve, ali bdijo oni tam gori, ki so blizu sovraga?»

«Kako jih mora zebsti!» je šepetal prijateljček poleg njega, šklepetaje z zobmi.

«Da jih le dremotnost ne bi objela!»

Veliko skrb je zdaj izražal glas starejšega.

Njegov mali drug pa je mislil zopet na sodnikovo hčerko.

«Sirota lastavica!» je izpregovoril čez nekaj časa sočutno. «O, in če nje niso pustili k pomladi, kaj zato, pa je pomlad prišla k njej.»

Starejši ni odgovoril na to, pač pa je žalostno pokimal.

«Ti si otožen?»

«Zdi se mi, da smo preneglo prodirali. Noči so jako mrzle.»

Mlajši je pogledal v nebo.

«In vse zvezdice so ugasnile!»

Gori v linah se je oglasil oster žvižg.

«Oh, pogledati moram, kako živi lastavica, pozdraviti jo hočem, morda jo s tem razveselim.»

Vzpel se je gori do okna in pogledal skozi zaveso v sobo...

V tem hipu je nastal spodaj krik.

«Jojmene! Glej, glej!»

Starejši je bil zavpil, priglusušeno bolestno. Mali je planil prestrašen od okna.

«Kaj je, kaj ti je?»

«Nisi videl, ničesar nisi videl? — Tam, o, zdaj zopet!»

Potuhnila sta se in držala glave skupaj.

Zdaj sta se prikazala na oglu dva strašna obraza. Dva velika duhova zime sta tam postala in se oprezno ozirala naokoli. Nato je zažvižgalo v zraku nežno, toda rezko, kakor žvižga tankega meča strašna ostrina; zacvililo je nekaj nevidnega, potem pa odvihralo po ulicah.

«Pozor, sovražnik je tu! Oh, še bo boj!»

Te besede je izrekel starejši, ki se je zdaj plazil ob zidu navzdol in vlekel mlajšega za roko.

«Prodrli so prednjo črto.»

«Hitiva po pomoč!»

In zopet so se pojavili za oglom. Zdaj jih je bilo veliko več, njih obrazi so bili še groznejši od prvih dveh. Starejši se je ozrl.

«Proč!»

«Ah, beživa!»

In bežala sta. Završalo je po ulicah. Prihajali so od vseh strani še drugi, bežeč z gorâ. «Bežimo!» je šepetalo v zraku, kjer je vse trzalo, šumelo in teklo v mrzlo črno noč. In dirjale so nazaj nevidne trume pomladne vojske, pognane v beg od silne premoči.

Na trgu se je pojavila črna postava; dolgi plašč se je tesno oklepal nog in z ogli otepal čevlje. Okrenila se je senca nevoljno in izginila za oglom. Bil je zopet stari stražar.

* * *

Zadoneli so po zapuščeni ulici pozni koraki, trdi in nagli, stremeči za pokojem. Švignila je senca od ene strani svetiljke na drugo, korak je utihnil pred županovo hišo in moška postava je obstala pred širokimi vrati.

Močno trkanje je pretreslo nočno samoto. Zarožljala je veriga nekje na dvorišču, zdrknilo je po žici in zabevskal je hripavo, toda odločno čuvaj, stari pes. Zapiskalo je okrog ogla in oblak prahu je zadirjal po ulici, podoben mlečnemu hudourniku.

Zakasnili tujec je dvignil glavo in žrl dolgo v okna, odkoder je pričakoval odgovora na trkanje.

Nič se ni ganilo. Neznanec je zavzdihnil, zavil se tesneje v suknjo in počel udarjati po vratih močneje in na dolgo.

Zdaj se je posvetilo dvoje oken v prvem nadstropju. Pes je lajal silneje, odgovarjali so mu sosednji. Zavesa na oknu se je zganila in moška glava, ki se je pokazala za steklom, je vprašala boječe in nevoljno:

«Kdo je?»

«Papa, jaz sem.»

Obstrmel je na oknu obraz moža, ki je preplašeno gledal prišleca na ulici. Nato je zamahnil z roko, rekel nekaj nazaj v sobo in izginil. Okna so zatemnela, čez nekaj trenutkov je že zaropotalo v veži, bližali so se drsajoči koraki. Zašklopotalo je v ključavnici in vrata so se hreščaje odprla.

«Moj Bog, ti Vladko?»

«Da, papa moj ljubi.»

Čul se je poljub.

«Nismo te še pričakovali.»

Zaloputnil je vrata, mrmranje je utihnilo globoko v veži.

Zunaj pa so posikavali vetrovi, lajal je pes hripavo. Poulične svetiljke so pomežikavale, ker jim je veter gnal prah v oči. Žuborenje vodnjaka je donelo enoglasno. Zima je bila zopet zakraljevala tam zunaj v gozdu. Globoko v kotlu pa sta se pomešavala ž njegovim tajinstvenim šumotanjem blebot potoka in klockot vrtinca.

2.

Vstajalo je jutro, sivo in trudno, velega, čmerikavega obraza, podobno detetu, ki pride bolno r̄a svet in ki prinese na obrazu vse znake gorja s seboj že iz predživljenja.

Ljudje, ki so bili že pred njim na nogah, so hiteli za vsakdanjimi posli po meglenih ulicah, vozovi so drdrali po pustih cestah. Mrak in mraz sta ležala nad mestecem, ki se je zdaj nahajalo zopet izven mej ubežne pomladi, zavojevano od vzvišene zime.

Suha burja je privršala od severa, oblikoviti oblaki so se podili nizko nad hišami in hišicami, ki so se složno potuhnile, da so se zdele še manjše, stisnjene skupaj vsled mraza. Okrog oglov so se hihitaje lovile sape in njih otroci, ostri vetriči.

Pri vodnjaku se je gnetla ženščad s škafi. Mraza niso čutile, tako so si hitele pripovedovati novico, da je prišel danes ponoči županov sin domov.

«Povrnil se domov?»

«Zaradi sodnikove Milice.»

«Pusti šale!»

«Samo zaradi nje?»

«Da, samo zaradi nje.»

«Je-li to mogoče?»

«Resnica je.»

«Čujte! — Ali gospod sodnik to vedo?»

«Seveda; z županom sta vendar vsak dan skupaj, prijatelja kakoršna si sta.»

«Kaj misliš, da mu je vse to všeč?»

«Oh veš, da mu ni v zabavo.»

«In pisali da so ponj?»

«Na njeno željo!»

«Toda premislite: on je vendar oženjen!»

«Ljubezen pa je ljubezen.»

«Oh, oh, ženo ima tam doli!»

«Saj to je! Ampak gospodična je težko bolna.»

Ta, ki je to izgovorila, je stisnila raztegnjena usta, zaokrožila brado in s povzdignjeno glavo pogledovala važno vse navzoče.

«I, kako je bolna, saj je bila vedno taka!»

«In če bi tudi bila, se ne spodobi —!»

«Ti veruješ, da je bolna?»

«Pojdi, pojdi! V tista leta je pač prišla; sama kljubovalnost, drugega nič.»

«Oh, oh, že zdaj nima več Boga in njegovih svetih zapovedi v mislih!»

«Pregrešnost mlada!»

«Jej, jej, ubogi gospod sodnik tega pač ni zaslužil, nàk!»

«Kaj je že moral vse prestati zaradi one ženitve!»

«Slišite, zaradi ene ženske!»

«Vidite, to je pokora!»

«I, saj je bilo res malo čudno takrat.»

«In verujte mi, da bi bila hči že davno taka, kakoršna je bila rajna, Bog ji daj nebesa, da ni bil gospod vedno tako strog.

«Strog je bil res, toda vse premalo.»

«Lepo te prosim, kakšen strog; saj vidiš zdaj, kako da je strog.»

«Da, da; kjer je denar in čast, pa druge reči ni.»

Prišle so na novo tri druge.

«Kaj je?»

«Kaj še nič ne veste?»

«Prav nič.»

«I, glejte jih no!»

Tako je šlo dalje: iz ušesa na jezik, z jezika na uho. Od praga do ogla, od štacune do krčme, od cerkve do ognjišča.

Veter je butnil ob curek in oplazil z vodo ono, ki je najbolj hitela.

«Uh, kakšno je to vreme naenkrat!»

Otepala je oškropljeno krilo.

Pri branjevki za cerkvenim oglom jih je tudi nekaj stalo, ki zato niso čutile mraza, ker jih je grela strast jezikavosti. Pred cerkvenimi vrati sta stali Kočanova Špela in Lužarjeva Jera in tiščali glave skupaj. Berač z bergljami je slonel ob zidu, molil na ustnicah in premišljeval v glavi. Pogledaval je večkrat na hromo uro občinske hiše, pod katero so grulili golobi, našopirjeni vsled mraza. Najbrž je razmišljeval njeno zgodovino. Ta ura je šla namreč ravno do smrti prejšnjega župana, in ko so jo hoteli zopet naviti, so opazili, da je pokvarjena. Spremljati je pač hotela svojega predstojnika do konca dni, dalje pa ni mogla. Sedanji župan je ni dal popraviti, ker se ni hotel ukvarjati z zastarelimi napravami svojega prednika, ali pa je bil podvržen slabosti vraž. Če bi se namreč ura še enkrat pokvarila, prezgodaj —!

Silen siv dim na nebu se je trgal in kopičil, redčil in zgoščeval. Na trg je pričivkala jata zbeganih vrabcev ter pofrčavala kričaje na vse strani.

V tem času se je privalilo po ulici dvoje veličastnih postav. Bila sta župan in profesor Slama, ki sta milostno odzdravljala na desno in levo. Zibala sta se mogočno, ker sta bila velikih in težkih teles.

Župan se je danes zdel samemu sebi silno imeniten, ker je imel sina doma. Sina, pomorskega častnika! Profesor je okrenil svoj pogled na spremljevalca in izpregovoril:

«Glej, prijatelj, kako te danes vse pogledava!» Zganila se je velika ščetinasta glava na debelem županovem vratu.

«Sem že sam opazil nekaj takega.»

Glas je bil tolst, kot je bil tolst vrat, iz katerega je prihajal.

«Tvojemu gospodu sinu mora biti pač čudno in neprijetno. Toda, kaj se ne stori za prijatelja!»

«Morda; mislim pa, da pomorščaki navadno prezro, kar smatramo mi malomeščani za važno.»

Pomorščak je bil zanj nekaj posebno izrednega, odkar se je bil sin posvetil temu stanu.

«Poklic, seveda! Čistost razmerja do okolice ne igra bogve kake vloge pri takih posvetnjakih.»

Pogladil si je z dvema prstoma nos, ki so mu ga bila zajahala očala že kot mlademu kmetu, ko je bil počel pohajati latinske šole — tedaj še niso bila zlata. Medtem ko se je županu bralo na obrazu, da ni nikdar zlorabljal svojega vida v osvetljenje notranjosti svoje glave.

«No, to je bila torej zopet enkrat takozvana tajna ljubezen,» je izbruhnil profesor med rezkim, debelim lastnim kašljem.

«Menda že.»

«In je tvoj sinko vedel vse to?»

«Pravi, da ni na kaj takega mislil.»

«No, saj je bolje tako. Dvomim, da bi bil ž njo kedaj srečen, ker — kar se je o materi govorilo — pa saj me razumeš.»

Govoril je mož, ki je bil nekoč hotel v lemenat, pa mu je mati prezgodaj umrla, in njegove stebraste noge, ki so stale zdaj na mogočnih podplatih, so krenile kmalu v nevarno bližino sladkega vrtinca ljubezni. Oženil se je bil z zdravo deklico in si tako iz previdnosti ustvaril že tu na zemlji svoj umazan raj.

«Da, govorilo se je pač, da otrok ni njegov,» je izustil župan in ojunačil s tem profesorja, da je pričel hiteti:

«Kako pa se mu je ona takrat naglo vrnila, dobrikala se mu in božala njegovo ranjeno srce z mehкими besedami, dasi ga ni nikdar ljubila!»

«Moral je silno trpeti zaradi njenega večnega potovanja tja doli. In pozneje, ko je prišlo vse na dan —.»

Zavzdihnil je župan prav od srca.

«In naš prijatelj tega nikdar ni pokazal, trpel je zase,» je dodal sočutno profesor.

Župan se je nekoliko sklonil in dejal tiho:

«Po mojem mnenju — človek se tudi lahko moti — bi moral imeti še kakega otroka, razen — — če ne bi —.»

«Seveda, seveda, to je tudi moje mnenje.»

«In njeni stariši,» je nadaljeval župan, «zakaj ji niso ukazali, pri možu ostati; zakaj so mirno gledali, kako bega pod raznimi pretvezami vsako zimo doli samo zaradi pregrešne ljubezni?»

Iztegnil je roko pomembno.

«Južna lahkomiselnost pač! In zakaj bi ravnali otroci drugače, ako ne najdejo pouka pri stariših?»

Govoril je profesor, ki je vzgojil v svojem duhu že dokaj mladih obiskovavcev zatohlih sob, kjer je oznanjal z grmečim glasom svojo vedo.

«Tako je; to je tudi moje mnenje!»

S to mislijo župana pa je bil ta modri razgovor tudi končan, dasi bi ta dva srčna velikana še nadalje tako umovala, da se ni bil medtem prigugal iz ozke ulice nagajiv vetrič, ki je poskočno zaplesal po prahu in se naglo potuhnil, ko je bil ugledal dva ugledna meščana. Ko sta bila namreč stopila par korakov naprej, je skočil nalahno za njima in jima z vso silo puhnil v tilnik. V tem hipu sta se preko trga jadrno vrtela dva klobuka, debela možakarja pa, v tistem hipu od ene same silne misli prevzeta, sta jo ubrala okorno za njima in se jima z iztegnjenimi rokami večkrat zaman priklanjala. Tudi nekaj las je štrlelo naprej, kakor bi hoteli svojima gospodarjema kazati smer, v kateri jima je teči za njih pokrivali. Urni vetrič pa je zlobno hehetaje splezal na streho, odkoder je metal z opeke ostro kamenčje doli na bežeče pleše. Kadarkoli sta se rdečelična gospoda sklonila k tlom, vselej jima

je hudomušnež odpihnil ubežnika izpod rok. Končno pa se je tudi te šale naveličal in pohitel v šumeči gozd, kjer so tovariši žvižgali v zboru poredno pesem.

Gospoda sta bila medtem dohitela nedolžna preganjanca, iztepavala jezno bele maroge iz njih in jih naposled zopet krepko posadila na oni del telesa, kjer je v tem hipu ugasnila ona edina misel. Mrmrjala sta nekaj vsak zase, kar ni bilo hudo duhovito in odšla urnih korakov naprej, z obrazi ki niso izražali nič več tiste dostojanstvenosti kot poprej. Župan je izginil v veži občinskega poslopja, profesor pa jo je mahnil domov, v lastno hišo, ki jo je bil nekoč — na višku svoje sreče — pridobil z žensko in jo od onega trenutka, ko je bila prvič obdana od lepe nove ograje, nazival vilo «Zvezdo». In res se je tam gori na pročelju pod takim napisom svetilo nekaj iz pločevine, kar je bilo od blizu podobno nekaki zvezdi.

(Dalje prihodnjič.)

IVAN ALBREHT:

V CELICI.

Ko noč, z zvezdami posejana,
topla in sama vase skrita molči,
tedaj zagore njene krotke oči
in mladost, Bogu darovana
pod križ zaječi.

Križani gleda ... In noč je kot dan,
kri sveža curlja iz peterih ran,
rdeče odprta je srčna stran.

Brez besede mladost,
ki je pod križ pribežala
gleda skrivnost
vesoljnega odrešenja,
pije ljubezen
večnega življenja
in mirno, udano in brez strasti
zasanjajo krotke oči ...

A. P.:

LASTOVKA. (Dalje.)

Naletavati je počel slaboten, redek sneg. Pod gorami so se bili zgnetli oblaki v strašno meglo prečudne barve, in grozen piš se je privalil s hrupom in truščem od tam čez dolino. Upognila so najkrepkejša drevesa pod silo njegove teže svoja gola telesa. Zaprasketal je pesek po strehah, zašklepetale so na vodnjaku vse štiri svetiljke, nikoli prižgane. V stranski ulici nekje je pozabljeno okno treščilo ob zid, da so zažvenketale šipe po tleh. Branjevka je zagrnila svoje zaklade in stekla v prvo hišo. Berač je zbežal s cerkvenega stopnjišča tako urno, da so tvorile berglje na eni, in obe nogi skupaj na drugi strani, silen korak. Prestrašen je sfrčal vrabec s ceste pod žleb. Sunek viharja je zlomil curek vodnjaka, da je voda brizgnila daleč na cesto, kjer so jo zgrabili vrtinci in jo razpršili v neviden prah. Moč viharja je namah pometla obrekovavce s trgov in ulic. Vse je izginilo in hitelo zapirat vrata. Hitela je od vodnjaka zadnja ženska, nerodna in debela, z nabuh-njenim krilom.

Tedaj pa se je začul na ulici glas zvončka, podoben angeljskemu joku. Tudi njega je vihar raztrgal in odnesel daleč tja do vrb na mužovini, kjer je izzvenel v tresočem ihtenju, prosečem milosti božje. Tiha tesnoba je legla opravljivcem na prsi in jim ohromela jezike. Preko izpraznjenega trga pa je stopal za cerkovníkom mlad duhoven bledega obraza in velike upognjene postave. Gledal ni ne na desno, ne na levo, toliko da je videl korak pred seboj. Svetostni mrak na njegovem licu je pričal, da mu srce prekipeva blažila božjih besed, namenjenih bitju, ki se za večno poslavlja od zemskega bivanja. Njegove neme molitve ni motil šum viharja, saj je nosil v svojih lastnih rokah gospoda vseh sil, njega, ki edini more podeliti človeku tisti mir duše, ki je njemu tako tajinstveno odseval iz globokih oči.

Otroci na oknih so obmolknili v sveti grozi, njih debele ročice so se plaho sklenile v pobožno molitev. Obrazki so jim izražali neko tujo misel, nepojmovanje, strah pred neznano podobo skriv-

nostne svetosti in moči, nikoli ugledano. Za steklom so se zdeli kakor lepa zdrava jabolka.

Tedaj je naenkrat, v trenutku vse v naravi utihnilo. Kakor bi nebeški dirigent sredi besnečega fortissima te strašne simfonije hipoma naznačil s silnim zamahom veliko pavzo. Za hip je zastal v prsih dih strmečim nad tem čudom božjim.

Jasneje je prodiral zvončkov glas in segal v srca dobrih. Nekaj nevidnega se je vlilo v srca čutečih in zapeklo. Mašnik pa je izginil v veži sodnikove hiše. Vihar je zabučal znova, silneje kot poprej.

* * *

Deklici, ki so ji ob prihodu pomladi še rožice pesmi krasile usteca, so se udrle zdaj solze po lepem licu in nagnila je glavico med roke.

Ločile naj bi se dve srci, obsevani od enega žarka božje dobrohotnosti, pod katerim je samo za dva prostora? Nežno mlado prijateljstvo naj bi se zrušilo v meglen in pust spomin? Zakaj zdaj, zakaj ravno njej? Moč tega prašanja pa ne sega do tistega, ki bi mogel odgovoriti strtemu srcu. In ob takih trenutkih se tudi na najčistejši vesti pokažejo madeži.

Zakaj sem se zbala viharja in nisem šla danes že k njej pogledat, vprašat jo, kako ji je bilo ponoči? Ali sem ji bila zmerom dobra? Je-li bilo to moje prijateljstvo pravo, prijateljstvo najčistejše nesebičnosti, ki je božanstveno, ker je nesebičnost božanstvena? — mar je kaj takega sploh mogoče? Ni li že sebičnost, če se duša nagnjena duši tej zato približa, da išče v njej milo-zvočnega odmeva v urah hrepenenja, žalosti ali veselja?

Mar je mogel priti ta trenotek, da je pregledala vso resnico nesreče svoje ljubljene prijateljice? Ali ni v svoji sreči in ljubezni pozabila, da vene tam v mračni sobi bitje, ki nikoli ni bilo deležno ljubezni, še očetove ne.

Dolgo, dolgo je slonela mladenka na mizi, potlačena od tiste omotične boli, pri kateri odpove telo pokorščino volji. V prsih jo je tiščalo nekaj trdega: zavest, da se bližajo ure bridkosti, ki otrujejo dušo, ohrome razum.

Zunaj je grmel orkan, trenotki so bežali. Bilo ji je kakor zvestemu slu, ki hiti s silno važnim poročilom, pa mu zapro pot, ko se mu mudi, mudi. Neizprosna vest je tirala ubogo srce pred sodni stol kakor zločinca.

Planila je pokoncu kakor iz sna in pogledala strahoma skozi okno.

Gorje!

Ta šum in hrup, pisk in sik in sneg!

Vihar je bil medtem svojo jezo potrojil in besno udarjal s svojo težko pestjo po strehah. Podivjane sape, nahujskane in razdražene so zacopotale tako togotno, ko da je neviden zblazneli voznik zavihtel nad njimi bič. Vmes se je čul stok trpeče narave.

Toda vest je silnejša od viharja; ona kljuje v srcu, reže, pali, terja kruto svoj dolg.

Ogrnila se je naglo, stekla tiho po stopnicah navzdol in prestrašena obstala.

V veži je udarjal mladenič z nogami ob tla, da je odletaval s čevljev sneg na vse strani.

«Oho, Olga! Kam hočeš, za Boga!»

«Oh, k Emiliji —»

«V takem vremenu? Sam sem se težko ubranil, da me ni treščilo ob tla.»

«Pa če že danes umre?» Zaplakala je.

«No, no, nika ne jokaj! Saj zaradi tega še ni treba umreti, če koga previdijo.»

«Misliš —?»

Dvoje velikih rosnih oči je zrlo vprašujoče v njega.

«I seveda! Da se danes malo slabše počuti, temu je pač vreme krivo.»

In ko je opazil uspeh teh besed, je še dodal, da izkoristi trenotek:

• «Pojdi zdaj lepo nazaj in ko se prevedri, skočiš lahko pogledat!»

Besede iz ljubljenih ust so vselej prepričevalne.

Odšla sta skupaj nazaj.

3.

Popoldne je nastopil v naravi bojni odmor. Olga, ki je tega od svojega zaročenca napovedanega trenotka nestrpno pričakovala, je urno odšla.

Z nemirom v srcu je zletela ko ptica po stopnicah navzgor in našla sodnikovo Nežiko vso objokano.

«O, še nikoli ni bila tako slaba! Zdela se mi je tako čudna, pa sem tekla po gospoda», je hitela pripovedovat stara, zvesta služkinja.

«Ali je bil Vladko že tukaj?», je vprašala naglo Olga.

Nežika je povescila glavo.

«Nikogar ni bilo; želi si miru in prosila je, naj se ne pušča nikdo noter razen vas. Težko ji je govoriti.»

Olga si je obrisala solzo in odšla po prstih proti njeni sobi. Odprla je potihoma vrata in vstopila.

V sobi je bilo polumračno, zavese napol zastrte. Njen pogled je iskal prijateljico. Tam na svilenih blazinah je ležala globoko med uvelimi ramicami lepa, skoro prozorna glavica Emilije. Njene oči so bile zaprte. Olga je presunjena obstala sredi sobe in boječe uprla pogled vanjo.

«Sirota lastavica!»

Emilija je polagoma odprla svoje globoko črne oči in poklicala komaj slišno:

«Olga!»

Priskočila je in se nagnila nad njo.

«Tu sem, saj sem tu, jaz, jaz ničvrednica.»

Skoro je zaihtela. Blag nasmeh Emilijin pa jo je osvobodil srčne tesnobe, porojene iz samoobtožbe. «Sedi bliže k meni! Ne morem glasno govoriti.»

Govorila je tiho, ubito, s presledki. Nagnila je glavico in nadaljevala:

«Zdaj, ko ni več solnca, mi je bilo tako težko, da sem zaželela imeti Boga prav blizu sebe. Pa sva se domenili z Nežiko, in šla je v cerkev.»

Nastal je molk. Čulo se je drōbno tikanje starodavne ure.

«Pripoveduj mi kaj, Olga!»

«Saj bi ti, o, mnogo, mnogo, pa se ne upam.»

«Morda pa se ne upaš povedati, da je Vladko tu?»

«Ti veš?»

«Pravila mi je Nežika. — Zakaj me tako gledaš?»

«Saj, saj govoriš —»

«Kako?»

«Kakor da ne veš, čemu je prišel.»

Emilija je brezбриžno obrnila glavico na drugo stran in slabotno zakašljala.

«Čemu res!»

Olga se je zdrznila.

«Moj Bog, saj si mi vendar zadnjič zaupala, kako da si bila prosila papana, naj govori z gospodom županom, da ga pokliče; glej, papa te res ljubi!»

Naglo je okrenila Emilija obraz v stran, vsa izmučena od težkega dihanja.

«Toda — povedala ti nisem, — da je bilo to že pred pol letom, — jeseni. Takrat me ni hotel uslišati, — zdaj pa je naenkrat — tako neusmiljeno dober.»

Pred pol letom! Kakor da jo je nekdo silno udaril po prsih, tako so zbolele Olgo te besede.

«Jeseni —?» je vzkliknila s tresočimi ustnicami. V milem začudenju so se ji odprle oči na široko. «Papa me sploh nikdar ljubil ni.»

Kakor po strelu preplašena srna se je dvignila Olga, tako nepričakovano je privrela ta beseda iz ranjenega srca.

«Milka, kako moreš kaj takega govoriti!»

Emiliji se je bradica parkrat konvulzivično dvignila v gubice, koti ustec so trepetaje pali, oči so se ji zablesketale v rosi bridkosti. Toda premagala je jok; okrog ust pa se je pojavila trpkost junaka, preizkušenega v bolečini in trpljenju.

Olga je strmela vanjo, gledala ji skozi črna okenca velikih oči globoko v dušo in mislila, da ji vidi do dna. Dno pa je bilo le navidezno in je odpiralo pogledu nove globočine, kjer se vsled črnih tmin nič več razločevati ni dalo. Tam so sedeli bodeči dvomi, skrivani od krvavečih ran.

Zamislila se je. Če umirajoči odpuščati ne morejo... Pogledala ji je še enkrat v obraz. Emilija je zrla tja nekam v steno, kjer so visele tri slike. Počasi je sledilo Olgino oko njenemu pogledu in obviselo na prvi, ki je kazala njeno mamico.

* * *

Elegantna mlada dama stoji na obali in zre na morsko gladino. Njen pogled je žalobnomil, proseč, kot bi iskal tam v neizmerni

daljavi izpolnitve silnih željâ, po katerih hrepeni srce zaman. Na ustnicah ji je razkošno mehak usmev, obsenčen od rahle ironije.

Lepota vabi. Njej je privabila nesrečo. Okrog te krasne ženske so se zbirali tam doli v domovini fini kavalirji. Ona pa, vsa nežna in prelestna, je vzela tega mračnega stebelnjaka. Prikradel se je bil v njeho bližino s priučenimi manirami in zasmilil se ji je bil v svoji revni strasti in hrepenenju po tuji lepoti. Prodala mu je solnce in morje ter s tem storila velik greh, ponevedoma, ker je bila premlada. On pa je zagrešil rop na tujem vrtu, povzročil nesrečo ter preklinjal ponesrečene, če so si upali, občutiti jo v njegovi bližini.

Uboga mamica! Srečna je bila tam, tu pa je hirala med hladnimi gorami. Vselej je bila žalostna, kadar se je morala vrniti semkaj.

Kako živo se spominja Emilija tistih časov, dasi je bila takrat še čisto majhna! O, koliko ji je pripovedovala o morju, kadar sta bili sami! Toliko lepega, da je na koncu vselej odhajala z objokanimi očmi.

To je bil pozni kes po nepremišljenem dejanju. Če pa je prišel v takem trenutku papa domov, je prestrašena obmolknila, vstala hipoma ali pa vprašala nekaj čisto navadnega. Papa je godrnjavo pozdravil in šel molče v svojo sobo, iz katere je prišel navadno šele pozno k večerji.

Konec je bilo lepega pripovedovanja. Mar je zaslutil, da je govorila o domovini? Mamica je postala tiha, mala Emilija pa je boječe zrla v vrata, ki so se zaprla za očetom.

Zakaj je nikoli ni vzdignil veselo na svoje rame, poljubil jo med smehom ali vsaj prijazno pogladil po kodrasti glavici?

Mamica jo je sočutno pogledala, kajti bolelo jo je, da se zaradi nje godi krivica ljubljenu otoku.

In če je papa v svoji sobi knjigo preglasno položil na mizo, zahrkal ali pa počel trdo stopati gori in doli, tedaj se je vznemirila. Kako je stala tam, bleda in plaha, kakor bi v tem krutem molku poslušala očitane brez besed. —

O pestri množici tam doli govori, o njeni ničemurnosti in pohotnosti. O, seveda, tihi dom moj in solidna ljubezen brez hrupa ne miče tako!

Bil je užaljen. Toda, kdo si upa žaliti njega, sodnega svetnika in posestnika, ki se mu daleč naokoli vse klanja?

Mala Emilija pa je spoznala, da je mamičino pripovedovanje skrivnost, občutila je, da v hiši ni veselja, kadar je papa doma.

In če je prišel nenadoma iz sobe kaj iskat, jo je tako čudno pogledal, kot bi iskal v njenem očesu prikrite resnice. Ona pa je vsakokrat umaknila pogled in se ga počela ogibati.

In umrla ji je nenadoma mamica. Pretuja ji je bila še takrat smrt, premlada je bila, da bi verovala v njeno večnost, zato ni zakričala v bolečini. Sirota se je jedva zavedala, kaj je pravzaprav mati.

Tam je ležala, v oni sobi, katero prestopiti se je vedno tako bala, iz katere veje tisti zagonetni mraz, ki hladi dušo, mraz obsovražene tajnosti.

Zakaj ni papa takrat jokal?

V tej atmosferi zamrle ljubezni očetove do nje in do mrtve mamice, je ostala senca. Mala sirotka brez matere, ki je imela le pol očeta.

Ovdovelemu bratu je kmalu priskočila na pomoč sestra, ženska visoke morale, silnih udov in tujih las. —

Emilija je zakašljala.

Olga se je s skrbjo ozrla nanjo in opazila, da so njene oči uprte v drugo sliko.

* * *

Na tej sliki je Emilija kot nežna mladenka. Sama lepota, ljubkost in miloba — kakor mamica. In vendar odseva iz teh velikih temnih oči neka odločnost, ki bi odvrnila sleherno neubrano misel opazovavca, ki bi vsako zlo besedo nevoščljive sovrstnice potisnila nazaj tja v oni kotiček srca, kjer se je porodila.

Prišel pa je čas spoznanja, da živi med hladnimi tujci in zaželela si je svetlobe in ljubezni. Materina duša se je preselila vanjo, preobrazala jo in jo polnila z velikanskim hrepenenjem po morju. Začutila je v prsih, da se je polasča neka tesnoba. Tudi ona je postajala nemirna, kadar so odhajale lastovke, kajti loteval se je je strah pred osamljenjem. Spomladi je počela upati, upala je celo poletje in celo jesen, dokler ni prišla zima in ž njo trpljenje.

Saj bi našla utehe, ako bi smela tja, kakor bi jo bila našla tudi mamica, da je smela vsaj tam umreti.

Mamičini stariši so večkrat pisali ponjo, toda oče se ni dal preprostiti, niti odgovoril ni.

Hrepenenje pa se je večalo, peklo in žgalo, kakor solza na rani.

Tedaj se je pojavil on, županov Vladko. Mlad dijak je bil, vitke postave in kodraste lase je imel. Rad se je z njo razgovarjal, zato ji je prišla misel, misel na rešitev. In kar je bila mamica nekoč pripovedovala njej o morju, to je zdaj ona pripovedovala Vladku; z istim ognjem navdušenja, z isto veliko ljubeznijo. Njeno pripovedovanje pa je mladeniča tako omamilo, da je nekoč zaupal očetu, da bi neskončno rad živel na morju. Oče je bil ponosen na sinovo idejo, ker jo je smatral za notranji glas mladeniča, ki naj bi tvoril temelj njegovega poklica.

Med počitnicami sta se z Vladkom shajala na skrivnem in si pripovedovala najlepše stvari o bodočnosti.

Potreba rodi up. Ona je smelo upala, da jo nekoč povede tja. Kot ženka —? Ali ga je ljubila? Ni li morda spoštovala v njeni samo tiste moči, ki more udejestviti njene želje? Ne bi ljubila vsakega, ki bi ji pomagal, rešil jo? Uboga lastovka si je želela za solncem, na morje!

Morje, ti mogočno zrcalo neba! Poznala je njegovo tiho veličastnost in angelsko milino, lepoto in dostojanstvenost, morje, krotko in pohlevno, ki nosi udano na svojem mehkem hrbtu težke ladje; morje neizprosnega velikana v strašnem srdu, kadar utaplja svoje sovražstvo v krvi.

Vladko je postal mornariški častnik, njeno koprnenje je doseglo vrhunec.

O, sem, ostudni rabelj, ki zvabiš svojo žrtev na vrtoglave višine; hinavec, ki skrivaš pred njenim hrepenenja polnim pogledom režeče prepade pod meglo upa!

Teta je bila opazila spremembo na njej in je rohnela. V hčeri je sovražila mater. Pričakovala je pri njej vsak dan izbruha materinih lastnosti. S skrbjo je šla zvečer spat, s strahom je vstala zjutraj in vzgojevala svojo žrtev do upehanosti.

«O, da bi bila jaz že od vsega začetka tu! Tako pa, bogve, če ni že prepozno, če ni ves moj trud zaman.»

Trdo so trkale te besede na mehko srce; besede, njeni duši tako tuje.

Brat pa ji ni rekel: «Saj je tudi moj otrok!» Kajti zgodilo bi se lahko bilo, da bi mu odgovorila kakor že večkrat: «Seveda, ti pa ti! Kadar hočeš pa je tudi tvoj!»

Zato je molčal. Emilijo pa je omrzljivost te ženske dušila. Toda lahko je trpeti človeku, ki upa. —

Olga se je ozrla na njo. Ležala je mirno in dihala težko. Ali je to ona mladenka na sliki? Oni obrazek? Edine oči so ostale neizpremenjene in še v te je legla neka zamolklost. Morda zato, ker zro v tretjo sliko. (Dalje prihodnjič.)

ALOJZ GRADNIK:

KOSTANJEVICA.

Kam si šla Marija v zlatem troni?
Kam ste šli vsi dobri vi menihi,
 pater Oton, Séverin, ki tihi
 bíli ste, ko klas, ki glavo kloni?

Kje begunci večni ste Burboni?
 Kje ljubezni prve moje vzdihí?
 Kje boječi moji prvi stíhi,
 ki sem tu jih bral svojí Madoni?

Groblje le in zevajoče jame.
Povrníla se je zlata vesna,
ali gnezda nima niti vrabec.

Kje je celica zdaj tvoja tesna,
ki v nji mir užívaš? Ali záme
imaš kaj prostóra, pater Škrabec?

A. P.:

LASTOVKA. (Dalje.)

Na tej sliki sta dve deklici. Emilija in Olga se sprehajata ob potoku. Zaton solnca. Emilija je otožna.

Morje, sinje morje, kako daleč je še do tebe?

Tam, kjer se rahli solnčni žarki zlivajo z nežnimi valčki v mehko toploto, pomešano s sladkimi zvoki glasbe, ki prihaja od obali in vabijo, božajo trepetaje uho ter šepetajo vanj besede o ljubezni; tam se morda smehljaje sprehaja zdaj tisti, ki je pozabil na nesrečno deklico.

Zakaj ji vedno bolj poredkoma piše, zakaj so njegova pisma vedno krajša in suhoparnejša, tako da išče v njih zaman besed, ki bi tolažile, ki bi podpirale njen up?

O, tja na oni hrib bi pohitela, da ga vidi, da ga spomni obljube! Zdaj ima moč, zdaj je dosegel svoj cilj!

Nekega jutra se je zbudila ob nenavadni uri. Poživljena in čudovito dobre volje je planila pokonci, nagnila glavico skozi okna in se čudila. Trudne zvezdice ponočnjačice so že komaj odpirale oči; zadremale so, še predno jih je soince popolnoma izbrisalo z neba.

«Kako krasno si nebo! Zakaj te ne smem gledati iz prijaznejšega kotiča te širne zemlje?»

In komaj je solnce vzšlo, je stekla klicat Olgo. «Pojdeš z mano?» In zasmejala se je veselo. Olga je začudena vprašala:

«Ti tako zgodaj?»

Emilija pa je vsa živa in razposajena nagajivo nagnila glavico in tlesknila z ročicami. In odšli sta v rosno, megleno jutro. Emilija je prepevaje tekala po travniku, poljubljala mokrim rožicam glavice, božala hrošče, pogovarjala se z metulji. Vmes se je smejala, kot je Olga že davno ni čula.

«Emilija, danes te ne poznam.»

Odgovorila ni na to, najbrž zato ne, ker odgovora ni vedela. Bilo je pač veselje brez vzroka, tisto veselje, ki ga naliže časih nevidna roka z nebes v bolna srca.

Naenkrat pa se je zdrznila. Spomnila se je nenadoma, da mora biti že pozno in da je že predolgo izostala. Vse njeno veselje je hipoma utonilo v tej bojazni.

Na povratku ni mnogo govorila, odgovarjala le kratko in raztreseno.

Komaj sta se približali domu, že je začula teta njen glas in jo počela že od daleč karati z ostudno bodečim glasom. Predolgo je že bila morala čakati na svojo žrtev. Ostre besede so morali čuti seveda tudi sosedje. Zdaj se je prikazal na oknu njen obraz, ves zaripljen od strastnega besedičenja.

«Ali me nisi čula, me nisi čula?»

Bila je tako grda, da bi celo dobri Bog ob pogledu na njo zamižal.

Siroti Emiliji je padel šopek iz rok in zbežala je domov. Olga je počasi odšla s povešeno glavo proti domu. Uboga prijateljica se ji je silno zasmilila.

Nedolgo nato, komaj po preteku dobre ure, pa je nenadoma zopet prihitela k Olgi. Zbeganih oči, bleda v lica in oblečena površno, kakor je pač zbežala od doma. Olga se je prestrašila, v srcu ji je vztrepetala slutnja.

«Olga, glej, čitaj!»

S tresočo roko ji je ponudila pismo. Bilo je od njega. Naznanjal ji je s kratkimi besedami, da se je zaročil.

Olga je prebledela in dvignila strahoma pogled v njo. Njen obrazek je bil strašno izpremenjen. Tisto veselje je bilo torej krepčilo ostudne usode pred udarcem!

«Kako pa zdaj?» je vprašala Olga, ki je bila v tistem žalostnem položaju, ko človek najljubšemu bitju ne more pomagati.

Emilijin obrazek je izražal v okamenelih potezah napeto pričakovanje silno važnega sveta, terjal je odgovor od svoje najboljšje prijateljice. O, da bi se sklonil v tem trenutku nad njo nebeški poslanec, angelj božji in ji pošepetal v uho skrivnostno besedo; ki bi ji potisnil v roko ključ do tajnih vrat, ki vodijo v jasnost in veselje!

Tega pa ni bilo. V žalostni zadregi je povabila Olga glavico in zaihtela. Bila je tako zbegana, da ni vedela, kaj se je nadalje zgodilo. Samo tega se je pozneje spomnila, da je Emilija parkrat obupno zaklicala: «Ti ne veš? Ti ne veš?»

Prišli so drugi in ju obstopili. Tudi teto je spoznala po glasu.

«I, kajpada, o, o, te punce, to pa je sramota, hé! Pa kaj bi z ubežno nevesto! Uh, te oči, te oči! Bog me varuj nepremišljene besede!»

Takrat je gnus predramil Olgo. Videla je, da je Emilija zbežala kot blazna, bežala med jokom, ki ni več izražal boli, temveč strah. Od tedaj je bila ubita.

* * *

Te tri slike so predstavljale vsebino njenega življenja; njega sladkost in grenkost, svetlobo in temo, začetek in konec. Kajti po tistem dogodku je njena pesem utihnila, blesk njenih oči je ugasnil. Ginevala je cvetka, od vročih solz zalivana. Lastavica, še negodna, brezkrilna in že ujeta — za večno!

On se je bil medtem poročil s svojo tujo zaročenko. Počela je bledeti in pokašljevati. Jeseni se je plamen njenih želja še enkrat dvignil do upa. Strahoma je zaupala očetu željo, govoriti ž njim, proseč ga, naj piše ponj. Računala je s plemenitim razumevanjem Vladka kot prijatelja, hotela prositi ga, naj ji omogoči oditi odtod — kamorkoli.

Očetu pa se je stemnil obraz, obregnil se je in odšel, mrmrajoč besedo, ki se je glasila kakor «neumnost».

Morje, sinje morje, kako silno daleč si zdaj naenkrat od mene! O, zaspala bi rada, zaspala tako globoko in trdno, da ne bi čutila, kadar bi jo prenesli tja, kjer bi se zbudila, zbudila pod rajskomilim južnim solncem! Tam bi jo solnce pobožalo, kakor poboža mati svoje dolgo pogrešano dete.

Sredi zime je morala v postelj.

Takrat se je teta spomnila svojega mlajšega brata, župnika na deželi, ki je nekoč pisal ponjo, in odpotovala je k njemu.

Sodnik pa se je zamislil. Spoznal je, da ga hoče zapustiti vse, kar bi ga spominjalo na njo, ki jo je sovražil; vse, kar se je bilo utihotapilo z juga sem gori in se dotaknilo njegove usode. Z nemirov v srcu je hodil okoli hčerke, povpraševal jo, kaj ji je, česa si želi.

Morda pa je v tej pozni dobroti začutil, da je odgovor zapisan v njenih očeh, ker se je sramoval prašanja in vselej tiho odšel,

ko ni dobil odgovora. Topi vsakdanjec je jel premišljevati; zavedal se je, da ji je očetoval slabo.

In ko ji je postalo slabše, je v silnem kesanju hitel prosit župana, naj piše po sina.

Starka skrb pa mu je vklesala ponoči s finim dletom nove gube v lice.

* * *

Polagoma se je zmračilo. Emilija je zaprla oči, njen obraz je izražal pokoj.

Olga je tiho vstala in se po prstih bližala oknu. Zunaj je nalletaval sneg, na ulici ni bilo nikogar. Strnila je nalahno zavesi. V peči je cvilil veter. Ozrla se je še enkrat in njen pogled je dolgo visel na obrazku nesrečne prijateljice.

«Spi» je šepnila mehanično.

Zavzdihnila je ihté, kakor zavzdihne v sanjah otrok, ki je bil zaspal med jokom, in odšla.

4.

Kljub strašnemu viharju jo je oče župan mahnil pod noč v gostilno «pri zlati čaši». Burja mu je s koščeno roko bila v obraz. Tlačil je klobuk v glavo, držal ga neprestano, da mu je odrevenela roka. Ko je vstopil, so ga pozdravili z globokim spoštovanjem. Odkimal je malomarno, otepal sneg s čevljev in udobno prhal.

«Dobro, da sem že tu, inace bi bil še ušesa izgubil.» «To je vreme, kaj!» je odgovoril profesor Slama, ki je že sedel na stalnem prostorčku v svojem kotu in odmikal stol za prišleca. Ta se je bil med tem iznebil težkega kožuha s pomočjo natakarice, kateri je šepnil v uho zaželjeno količino kisline. Nato se je ozrl po mizah, kakor bi hotel pregledati vse tiste, ki so ga bili prepovršno pozdravili. Oči, dve mali piki sredi neizmernega polja temnordečih lic, so bile solzne od vetra.

«Ti si imel lahko, ko stanuješ blizu», se je obrnil na prijatelja.

«Pa sem se tudi le s težavo odločil, danes zapustiti streho,» je odgovoril posestnik vile «Zvezde». «Kako pa, da nisi sinčka s seboj pripeljal?»

«E, kaj češ, ne ljubi se mu bogve kaj; truden je še od vožnje. Tako nas je iznenadil. Nisem mislil, da pride. Ravno bi se bil moral vkrcati na krajšo vožnjo.»

«Jaz pa sem računal ž njim; prav lahko bi par večerov nadomestoval svetnika pri igri.»

«Pa res nismo že dolgo igrali.»

«In tudi še ne bomo, kajti sodnika nekaj časa ne bo tako lahko pridobiti za kaj takega.»

«Čisto umljivo. Siromak mi je pravil, da je najžalostnejši človek na svetu.»

«Filozofač!» je siknil nekdo pri drugi mizi.

Župan je bojevito okrenil glavo, kolikor je pač dopuščal silni vrat, in ostro meril Olginega zaročenca, sedečega pri sosedni mizi v družbi dveh prijateljev.

Profesor Slama je junaško podpiral župana z grajajočim zibanjem kosmatega obraza, pri čemer se je posvetil tuintam izpod brade košček umazanega ovratnika. Nato je izpuhnil dim, nagnil čašo in rekel:

«Zdaj, ko naj bi se na starost ogreval ob sreči mladega življenja!»

Mesto župana je odgovoril zopet dijak.

«Grel bi se rad ob peči, ki je ni nikdar zakuril.»

Profesor ga je oplazil s srditim pogledom, pri sosednih mizah so se počeli muzati.

Obmolknili so in opazovali v zadregi natakario, ki je naglala v peč. Prisluškovali so tulenju viharja, in tedaj se je v sobo priplazila misel, da je v taki noči najbolje, biti čim prej doma.

* * *

Emilijino sobo je razsvetljevala slabotna luč. Ob postelji je sedela Nežika s pobožno knjigo v roki.

Nastala je divja noč. Opolnoči so se prebudili razjarjeni duhovi. Togotno je hrulo zunaj in ropotalo. Stresalo je vrata, prijemalo za kljuko, trkalo, kakor bi strašen nekdo siloma zahteval vstop v hišo. Butilo je ob zid, treščilo nekaj in padalo med silnim vzdihom. Burja je stezala svojo suho roko med hiše. Dvignil se je plamen lučke, na Nežikinem obrazu so se pojavile prečudne

poteze strjenega strahu. Z grozo so zrle umirajoče oči bolnice v to spačeno masko. Sence so se kot v divji bolečini spenjale kvišku in zopet padale. Zaoril je krohot viharjev in smeh viharčkov.

Emiliji so se dvignile obrvi, oči so izražale skrb. Tiho, pretrgano je izpregovorila: «Nežika, niso li ona vrata odprta?»

Nežiko so te besede predramile iz tope groze in vstala je pogledat, vsa zmedena.

«Saj so zaprta,» je rekla polglasno.

Sape so se pehale in suvale, režale, klicale se in si požvižgavale. Zimski hlapci so drveli kot pijane tolpe zmagovitih barbarov, dvignili krik do neba; to so bile sile, ki so grozile razgaziti polje, gozd in mesto.

Zabrenčalo je tako čudovito strašno, da je Nežika obstala kakor okamenela in se ni mogla več geniti.

«Gospod, usmili se nas!» je jeknila boleстно. In zopet se je čul Emilijin glasek, ubit in suh: «So pa tudi dobro zaprte one duri tam?»

Nežika je kimala, saj grlo ji je bilo stisnjeno in trdo.

«Od tam prihaja hlad — saj veš,» je nadaljevala Emilija. V prsih ji je hrčalo. Tam je bila soba mamice, tam so bili njeni vzdih, še živeči, njene solze. Tistih zidov pač nikdar ni ogrevala ljubezen.

Strahotno je brnelo na ulici. Tulenje burje, ki se je z rezkim glasom lomila na oglih, je bilo časih tako nenaravno, da se je čulo, kot bi od daleč klical nekdo obupno na pomoč. Udarilo je nekje na dvorišču tako silno, kot bi se hiša podirala. Vmes se je glasila pesem viharjev, podobna groznemu krakanju gavranov.

Nežiki se je naenkrat zdelo, da se spenja po zidu pošast, ki hoče v sobo. V tistem trenutku se je Emilija hotela obrniti na drugo stran in je strašno zastokala:

«O, kako me boli, kako grozno je vse to!»

Njen glas je bil naenkrat čudovito čist in zvoneč; njene blodne oči so trenutno vzplamtele.

Nežika je počela divje naglo moliti molitev, trenutno izmišljeno; neizmeren strah ji je bil celo očenaš hipoma izbrisal iz spomina:

«Odprite, angelji, nebeška vrata, velika in zlata! Obrni, o Gospod, sveti svoj pogled na tega trpečega otroka — —!»

Zledenela ji je molitev na jeziku, kajti zašklepetalo je zunaj, kakor bi se zlodeji pretepali z izruvanimi drevesi. Spodaj so vrata zamolklo udarila.

V divjem strahu je segla Nežika naglo po blagoslovljeni vodi. Kajti nocojšnjo noč je kraljeval sam gospodar pekla. Bilo je že tako ogabno, kot bi dvoril Bog hudiču, tako je hrulo in lomastilo v prirodi.

Zabobnelo je pod okni in Nežiki se je zdelo, da so se zamajale stene. Zamajala pa se je bila v divji omotici ona sama.

«Jezus!» je kriknila in hitela klicat gospoda.

«Gospod, gospod, ali slišite? Ali slišite gospod?»

Njen glas je zamrl v piskanju in šumenju. Ali ni začula zdajle njegovega glasu?

«Oh, gospod, hitite vendar! Če nam umrje v tej noči, ne bi pomenilo nič dobrega. Pridite, sama ne vzdržim več! Moj Bog, saj ste vendar oče, pa me v taki noči pustite samo ž njo!»

Nikdar si ni upala povedati mu kaj takega; toda danes, danes je sveti gnev prekipeval v njenem srcu, nocoj, ob zvokih orjaškega orkana.

Šele ko je pričel sodnik vzdihovaje vstajati, je stekla nazaj in zaprla burno vrata za seboj, ko da je bil sam hudobni duh že v veži.

«O, kdaj bo konec te strašne noči! Oh, kaj je storilo to ubogo bitje, da mora toliko trpeti!»

Zajokala bi bila, da se ji niso bile solze v grozi strdile. Zunaj je okrog oglov stokalo in žvižgalo. Bilo je, kakor da je zima poslala v to dolino preveč svoje vojske, kajti nastala je očitno gneča v njenih vrstah. Po ulicah je vladala črna tema.

Zdaj je Nežika slišala neko tvrzanje in mislila, da praska smrt po stenah in se plazi bliže in bliže. Skozi špranjo v zavesah je videla divje obraze mimo drvečih peklenščkov kuštravih las in pijanih oči, ki so v razpaljeni strasti poskakovali v plesu, rigali in prhali. Njih surove ljubice pa so jim veselo ploskale.

«Kaj dela zdaj neki stražar?»

Nenadoma, tiha in tuja se je ta neosnovana misel porodila v njenih zbeganih možganih.

Emilija je ves čas zrla nekam predse, dihala mukoma, zakašljala parkrat trudno, brez moči. Izpregovorila je proseče:

«Oh, Nežika, stisni zaveso bolj skupaj!»

Nežika, ki je še vedno stala pri oknu, je hlastno prijela zaveso. Zdajci je za njo nekaj zavzdihnilo in zašumelo. Okrenila se je in umrla bi bila od strahu na mestu, da ni v tem hipu ugledala sodnika, ki je bil medtem prišel v sobo v mehkih čevljih. Mislila je že bila, da je stopil peklenšček in izpustila zaveso, da je še bolj zazijala. Odrevenelost in strah sta jo zapustila in počela se je tresti.

«Papa!»

Emilija je bila zaklicala: «Kaj je, dete?»

Kadar človek kliče iz strahu, ne odgovarja na taka prašanja. Iztegnila je proti njemu svojo suho, prozorno ročico, ki jo je naglo prijel, počel jo božati in stiskati k sebi. Trenotek sta zrla drug drugemu v oči brez besede. Počasi pa se je njen pogled pričel obračati k Nežiki, toda polagoma, kakor da ji težko dihanje ne dopušča, da bi se oči prenašlo premikale.

«Nežika!»

Sklonila se je dobra stara ženica doli do njenih ust. On pa je odstopil; težko, z bolečino v srcu.

In prijela je služkinjo za roko, njo, ki ji je bila tudi tuja, toda prijazno tuja, ki ji ne bi storila nikdar nič zlega. Zahtevala je vode; njena usteca so bila suha, izpita od boleznih in od groze.

Spodaj na trgu je sikal strupen smeh zlih duhov. Burja je pretepal neubogljive vetriče, da so cvilili.

Take noči niso za plahe duše, ki bivajo v samotni, v srčni samotnosti, brez ljubečih, morda celo v lastni hiši brez svojcev. Kadar brbrajo bobni vojskujoče se narave in pekečejo podkve divjih jezdecev; kadar grme kotli pobesnelega neba in se sliši mogočna arija njegovih basov.

Zdaj je pretreslo sobo: «Olga!»

Ta vik je oznanjal ono mejo smrtnega strahu, kjer se srce v iskanju ljubezni in zaupanja izgubi v strašno prazni samotni. In nadaljevala se je rohneča maškerada peklenških divjakov, od blaznega rajanja in razuzdanosti težko hropečih, vriskajočih od strastnega veselja do uničevanja, smrti in gorja, solz in smrtnega strahu.

Potrkanje, kričanje in suvanje, rjojenje, sikanje in švrkanje, ropot in krohot, ples, smeh, skok in lom, piš, žvižg — to je trajalo vse do jutra, do izmučenja.

(Konec prihodnjič.)

A. P.:

LASTOVKA. (Konec.)

5.

Prihajalo je jutro, zaspano in leno, obotavljajoče, kakor bi se sramovalo pokazati opustošbe svoje temne sestre noči.

Olga je odprla oči, pogledala na uro in hlastno skočila iz postelje. Zaspala je bila šele proti jutru, kajti v vroči glavici so ji begale vso noč prečudne slike, ki jih ni umela. Stopila je k oknu in si mela žgoče oči. Pod tankim pajčolanom višnjeve megle je videla postave, v brzi hoji sklonjene naprej, ki so izpuhavale toplo sapo predse.

Vihar je bil proti jutru utihnil. Mu je zmanjkalo moči? Ali je nastopil zopet bojni odmor? Morda pa se je njegovo početje zastudilo Bogu samemu!

Hitela je k Emiliji.

Ko je stopila na ulico, je pogledala v nebo. Oblaki so bili razkosani in nekoliko prozorni. Tekla je urneje.

Tedaj je na enkrat posijalo solnce. Tako nepričakovano! Olga je obstala presenečena, v prsih ji je zaigrala neka sladka tesnoba.

Solnce! Tvorba po ideji, koje nositelja skuša bedni um človeka poiskati, revno srce njegovo v njem resnico najti.

Pritajen ihteči vrisk v srcu Olge je planil na dan: razjasnil ji je lice, užgal ji pogled.

Planila je v sobo bolnice.

Do skrajnosti izmučeni obrazek Emilijin se je obrnil k njej, njen pogled jo je siloma pritegnil k sebi.

«Olga! — Hvala ti! O, samo da si ti že tu!»

«Kako ti je?»

«Strah, strah!»

Olga je zdaj ugledala na njenem obrazu nova pota, po katerih je hodila groza — morda vso noč.

«Ubožica!»

In strmela je v njeno obličje, zajokala bi bila na glas, da se ni spomnila solnca. Pohitela je k oknu in ga je odrla na široko. Na

krvaveča pluća bolnice se je blagodejno razlil mehko vlažni zrak. «Emilija, poglej to zlato solnce! Reši te strahu, ozdravi te, o, saj boš zdrava! Pomlad ti prinese novih moči. In kaj misliš, kaj bodeva počeli, ko boš prvič spet stopila na prosto? Daj, povej, kakšne so tvoje želje!»

Hitela je z besedami, kakor bi se bala, da jih bo premalo, ki bi pregnale resnico.

Težko in tiho je odgovorila Emilija:

«Želja pač nimam nobenih več.»

Srce, živeče srce brez želja? Nekaj silno težkega se je zvalilo Olgi na prsi. Zašumelo ji je v ušesih in ji udušilo jok že v prsih. In v tej neznani, tuji tesnobi srca ni opazila, da je bil medtem oblak že zagrnil solnce. Stala je pri oknu in segla s topim pogledom tja v mračno daljavo. Tam so se proti nebu kopičile daljne gore, mogočne in temnovišnjeve; tam v daljini so se jasno odražali gozdovi, otožno so ždela drevesa povešenih vrhov in vej, kar bolelo jih je od prestanih muk v križu in v rebrih.

Od sosedovih nekje so priplavali v sobo jasni glasovi: sladka pesem deklice, spremljana na klavirju. Tedaj jo je predramil glas bolnice:

«Olga, zapri, prosim! Kaj vendar zmerom pojo!»

Konec! Brutalen in večten, poln odpovedi, brez pogleda nazaj, tja v preteklost, v one čudovitolepe sanje — življenje. Pesmi ne more več prenašati, ona, ki je toliko in tako lepo pela, lepše od mamice? Torej je vse umrlo v njej!

Spodaj na stopnicah so zadoneli koraki in kmalu na to se je začulo v predsobi govorjenje. Vstopil je sodnik in se boječe bližal postelji.

«Emilija, Vladko je tu, saj lahko vstopi?»

Njegov glas je bil mehak in je nekoliko trepetal. Ozrla se je počasi, s težavo. Sledil je dolg pogled; pogled miren in čist, brez prikrivanja in brez iskanja, pogled, poln strašne resnice. On pa ga ni vzdržal; povесil je glavo, kakor jo povesi zločinec, ki se mu prečita obsodba. Zdrznil se je ves zbegan in mrmral proseče:

«Saj lahko vstopi, Emilija, kaj ne?»

Zazibal se je proti vratom z vijugastim korakom in rekel: «Prosim!» Vstopil je mornariški častnik in se neodločno bližal bolnici; sodnik je obstal ves zmeden pri vratih.

Kako da ji gre, jo je vprašal s priučeno vljudnostjo. In še nekaj je govoril — same slabo izbrane besede. Skoro brezglasno

je odpirala usta in gledala ponajveč Olgo, ki se je bila v zadregi umaknila par korakov nazaj.

On ni znal veliko povedati in nastal je čuden, dušič molk. Tudi v dušah. Prav tistemu podoben, ki ga občuti rešitelj, ki je vedoma prišel prepozno.

Zdaj ga je Emilija mirno opazovala. Morda je v tem trenutku zazrla vso bornost njegove duše, vso praznoto njegovega srca, v kojem niso nikdar goreli visoki plameni silnega ognja ljubezni.

V tej moreči tišini pa ni mogel dolgo gledati v njene motreče oči, vzdržati ni mogel pogleda, razbirajočega po duši. Sklenil je roki in se ozrl po Olgi. Nato je rekel, da upa, da ji bo šlo kmalu na boljše ter da jo hoče še večkrat obiskati, predno da odide. Podal ji je roko, pozdravil Olgo in tiho odšel.

Ko so se za njim zaprla vrata, je Olga globoko zavzdihnila in se zamislila. Morda je hotela razmekniti tajinstveno zagrinjalo, razgaliti uganko, doseči z mislijo tiste gonilne sile srca, ki so razumu nejasne, nepojmljive. Ali ga je sploh kedaj ljubila in ali je mogoče ljubezen tako uničiti. Pogledala je Emilijo. Truden, velik je bil njen pogled, pogled v strašno praznoto, praznoto brez dimenzij — v ničevnost življenja; pogled, ki ga Olga ni umela in ki ga je vsak človek le enkrat zmožen — na pragu večnosti.

Emilija zapre napol svoje velike oči, položi glavico na desno in ždi. Na licih ji zagorita dve mali čudno rdeči piki. Kri? Človek? Olgine misli zamro v vrtincu občutkov. Bolnica začne globoko, nemirno hropeti, zavrti glavico, usta se ji premikajo, šepeta grgrajoče:

«Prihaja morje... odprite okno, da čujem njegovo peneče valovje, ki... utopi gorje... opere bolečine...»

Olga se dviga, posluša z grozo besede neglasne, tuje misli izražajoče, misli iz večnosti. Vzpne se bliskoma, zbeži ven in glasno zakliče. —

6.

Kakor vsako nenaravno nasilje, se je zdrobil tudi ta boj zime, izbruh jeze poginjajočega. Gromoviti «stoj!», ki ukine utrip srca, pribije noge k tlom, in vzame za hip celo junaku pogum, je odmeval od juga, in zima se je sesedla. Zadnji zlovešči oblaki so dirjali po svodu. Daleč zunaj pod silnimi gorami pa so zborovali zimski vojskovodje in sklepali, da je najbolje, ako se za letos še umaknejo življenjetvorni sili zmagovite pomladi.

Zabučalo je v mladem zelenju, pesem pomladi je planila proti nebu.

* * *

Pred cerkvijo je Končanova Špela pripovedovala Lužarjevi Jeri nekaj vrlo važnega, kajti pocincavala je z gornjim životom in polagala po povdarku roko v roko.

Ravno ko je prikrevsala iz cerkve stara Meta z velikim molkom v roki, je zazvonilo mrliču. Vela usta, ki so ji od silno dolge molitve tekla mehanično naprej, so se ustavila.

«Kdo pa je kaj umrl?» je vprašala z ubitim, tresočim glasom. «Sodnikova Milka», je zavpila Špela starki v uho. «Kdooo?» Nagnila je glavo niže, prav do Špelinih ust. «Tista sodnikova?» «Daa—» sta kimali obe. «Jej, jej! Tako mlada in lepa —! Človek pa je tako star, da mu je že težko ... oh, oh!» Odkrevsala je.

«Visoka je vera in nizka je nevera,» je zamrmrala tiho zase, neglede na soglasje in zvezo s prejšnjim.

* * *

Priplazila se je tiho zaspana noč. Po žlebovih je blebetala voda kopnečega snega in v ceveh prasketaje padala. Počivalo je drevje, zamišljeno v prestane bolečine.

Tedaj sta zopet prihitela pomladna duhova ter mehko božala uboge rožice ter razbolelo zelenje. Zmagovita in vesela sta krenila tudi v mesto in obstala na željo mlajšega tudi pred sodnikovo hišo. Ta je skočil naglo k oknu — kakor pred dnevi — in pogledal v sobo.

«Lastovka!»

Soba je bila temna in pusta. Obotavlja se je odstopil in šel plaho okrog hiše. Tam na drugi strani so bila okna nenavadno lepo razsvetljena. Splezal je do njih.

V mamičini sobi je ležala lastoviča na belem prtju, zakopana v cvetju, obdana od vitkih sveč. Črni lasje, voščeni obrazek, snežno bela obleka — vse tako nepremično. Za svečami nekaj nemih obrazov, ki so tiho strmeli v njo.

Tedaj je za ogлом težko zacvilil otožen glas. Pomladnega duha ni bilo več.

* * *

Olga se je v mučnih sanjah vso noč premetavala. Da plešejo mrtvi na pokopališču svoj mrtvaški ples, se smejejo veselo in povriskavajo ter šepetaje mešetarijo za družbo novega prišleca, ki mora neprostovoljno mednje. Da se pri tem vrte tako hitro, da jih ne dohajajo meglaste obleke, ki se leno vale za njimi, tako da se njih telesa gibljejo pravzaprav le v notranjosti oblek.

Zastokala je in se obrnila na drugo stran.

Zdaj se ji zdi, da vidi pred pokopališčnimi vrati dve veliki skrivnostni postavi v tihem razgovoru. Filozof Žveplo tišči v desnici malo vztrepetajočo stvar, v katero so se bili njegovi krempljasti prsti tako globoko zadri, da curlja po njegovem kosmatem zapestju kri. Strašen je njegov obraz, strašen njegov nasmeh. Doktor Kost pa ga boža po ščetinasti roki, se veseli trpljenja mladega srca, zato noče položiti nanj hladne svoje roke, ki bi ga otela vseh muk za večno.

Da leži nedolžna krasna mladost mrtva, ob njej ognjevitimi mladeniči, ki plakajo. Na drugi strani pa pleše ogabna starost po zvokih razuzdane glasbe. Sitni starci se vrte z gnusnimi kretanjami; suh smeh na velih ustnicah, hotenja polni pogledi v kalnih očeh.

Olga se je mukoma vzpela in zadrhtela v grozi.

Tam med belimi kamni in temnimi cipresami vidi pošastno zijati črni grob, podoben veliki rani na zelenih grudih zemlje. Nad njimi plahutajo črni ptiči in med njimi nekaj belega: zapuščena duša, ki plaho išče neznanega doma. Ali ne more vzdih v grobu prodreti te zemlje, neutešeno hrepenenje izžgati prsti na trpečih prsih, zagnati krika do neusmiljenega neba? Ne, ne; preslabotne so trpeče prsi, pretežka je vlažna zemlja. In nebo? Nebo se le malo zmeni za vse, kar prihaja od zemlje.

* * *

Dva dni za tem se je pred sodnikovo hišo zbrala skoro polovica mesta. Množica je pričakovala duhovnikov in polglasno mrmrala. Prišel je sodnik počasi po stopnicah in obstal v veži. Visok in lep, toda upognjen. Sam je bil. Sestra mu je bila pisala, da ne more brata župnika pustiti niti za trenotek samega, tako da trpi na protinu.

Po končanih obredih se je spreved premaknil. Enajst kuštravih cilindrov se je zamajalo, in njih gospodarji so počeli stopati

počasi za krsto. Blatni curki so se jim opletali okrog nog. Prvi je stopal sodnik s profesorjem Slamo, za njima župan in njegov sin, nato drugi. Šli so, kakor se gre za visokim tujcem, vsak zatopljen v svoje misli.

Sodnik je gledal v tla in mislil na svojo mrtvo ženo, ki mu je prizadejala toliko srčnih muk, jeze in ponižanja. Mislil je na solnčno obal, kjer se morda zdaj zabava v veseli družbi eleganten moški, Emilio, tisti, ki je rekel baje takrat «goffo», ko je njega prvikrat videl. Ta trenotek pa, ko neso zadnji spomin na njegovo mladost v rani grob, bi odpustil vsem, tudi njemu; zakaj smrt posvečuje.

Profesor Slama poleg njega si je belil glavo. Nikakor se ni mogel domisliti imena svojega nekdanjega učenca, ki ga je bil pred leti silno črtil, ki pa je zdaj v tujini velik umetnik, kakor je pozneje čital v časopisih.

Župan ni mislil nič. Gledal pa je pazljivo na vsak korak, da ne bi zagazil z lepimi čevlji v preveliko blato.

Lepi sin poleg njega je stopal z izbranimi kretnjami in s povzdignjeno glavo, v kateri je sladka domišljija pletla dozdale prijetne misli. Nikdar pa ni tega mislil, kar danes misli, nikdar tega občutil, kar občuti danes. Kar naenkrat ta izpremembra! Odkod? Sklenil sem, izprositi si dopust na željo sodnika. Zapustil sem ladjo in morje in se odpeljal domov k domačim. In zopet sem zazrl to malomeščansko življenje. Te deklice z velikimi boječimi očmi in njih sramežljivi pogledi! Plakajo za prijateljico in naivno opazujejo mojo lepo uniformo. Gledajo me plaho z začudenimi, objokanimi očmi. Krasno! Zakaj mene? Kako lepo idilično je vse to! O, kolika je razlika med tem življenjem in med mojim! Tuja obrežja, tuja govorica, vedno novi obrazi, velika obmorska mesta, razkošna zabavališča, moč razvedrila po dolgi vožnji preko oceana! Sicer le morje in enozvočno dihanje bučnih strojev, železnih hlapcev človeških, zaprtih v zaduhlem trebuhu ladjinem. —

Olga je bila izmučena od žalosti in od slabega spanja. Emilija, zdaj gledaš v moje srce; tudi vse one tajnosti vidiš, katerih ti nisem hotela nikdar zaupati. —

Krenili so s ceste na pokopališče. Olga je zaprla oči, da ne bi videla tistega, kar je bila videla ponoči v sanjah. Ustavili so se. Zapala je v topost brez misli. Čula je molitve kakor iz daljave, one daljave, ki se nje več ne tiče.

«Vzemi zemlja, kar je tvojega!»

Mene bi zagrnilo morje — si je mislil županov sin — ono prijazno, lokavo morje.

Naenkrat je prerezal tišino krik. Nekateri so se naglo ozrli. Olga je bila, ki se je bila prebudila iz tesnobe in zajokala na glas. Dve tovarišici sta stopili k njej.

Sodnik je še nekaj trenutkov mračno zrl v grob, nakar je globoko zavzdihnil, pokrnil oči z roko in se obrnil proti izhodu.

Zasipali so grob. Sveža zemlja se je strastno okrenila nežne krste.

* * *

Medtem pa se je bilo primerilo nekaj posebno čudnega. Tisti večer po pogrebu namreč je prišla vest, da pogrešajo ladjo, ki bi bil moral ž njo odriniti županov sin; že naslednjega dne zjutraj pa, da se je potopila vsled silnih viharjev, ki so divjali zadnje dni tudi na morju. Vse mesto je bilo pod globokim vtisom te novice. O nenavadnem dogodku se je govorilo sila veliko, do hripavosti. Naposled celo, da bo Emilija najbrž proglašena za svetnico, ker je s svojo smrtjo otela Vladku življenje.

Ta je bil ves izpremenjen. Kakor bi treščilo v njega. Zaprl se je v svojo sobo in premišljeval.

Tudi ti si prizadet, sokrivec si! Zdaj so mi povedali, razjasnili so mi. Ona da je umrla kot cvetka v viharju; brez zavetja, brez zaslombe. Ker verovala da je vedno vame. Prišel pa sem samo na pogreb. Kako me naenkrat zebe v srcu!

Nazaj na morje! To sivo valovje, vidim ga v duhu! Kakor bi mi grozilo, vpilo: Zakaj si bil slep, brezsrčnež? Kako si živel, živ stroj med stroji? —

Sklenil je, da odide takoj.

Šel je rad in nerad. Zahotelo se mu je po morju, a občutil je zopet ta dogodek pretežno in v boli se mu je vzljubila rodna gruda. Čutil je, da je potreben tolažbe. Od koga, sam ni vedel. Govoril bi bil rad z Olgo, pa ni imel dovolj poguma.

D drugega dne zjutraj je odpotoval.

Tam doli pa so ga burno pozdravljali, čestitali mu, od smrti vstalemu. Zahvaljeval se je, njegov obraz pa je ostal bled in trdih potez. Pred palačo zastopstva se je trlo občinstva. Z ledom na srcu in z vročino na licu so se gnetli in pehali ljudje, da bi na

uradnem izkazu čitali imena svojih med rešenimi. Prihajali so eni in isti dvakrat, trikrat, ker niso verjeli očem.

Vladka pa se je ženka strastno oklenila s svojim mladim telesom, ki je drhtelo od sladkega obupa. Poljubljala ga je neprestano, gladila mu čelo in lase s tresočo ročico, oči pa so ji bile solzne. On je ostal hladen, potr. .

Ponoči je vstajal, gledal skozi okno in si hladil čelo na steklu. Te noči, ti oblaki, mesec! Ali ni krvavordeč? Njegov duh je begal. Zdaj je videl malo pokopališče z nežnim grobom med cipresami, ki se pripogibljejo v vetru; zdaj zopet temno, grozeče morje, ki buči preko njega veter.

IVAN ALBREHT:

MOLITEV.

Od vekomaj sva si blizu
Ti in jaz.
A vendar sva daleč narazen
jaz in Ti.

In venomer čutim Tvoje oči
kot blagoslov,
ki iz sveta nevidnega
name rosi.

Če Te z besedo preklinjam —
v srcu Te molim,
ker zgolj svojo bedo
Tebi razgrinjam,
da Ti pokažem,
kako sem brez Tebe
ničeven in prazen.

